
לוח השנה העברי

◆ מבוא

החיים בארץ מתנהלים על פי לוח השנה העברי וגם על פי לוח השנה הלועזי (האזרחי). החגים וימי הזיכרון היהודיים-ישראליים מצוינים על פי הלוח השנה העברי. נתחיל את היחידה ואת התכנית בהכרת שני לוחות השנה, הלוח העברי והלוח האזרחי, ובקיומם זה לצד זה, ונתמקד במושגי יסוד הקשורים בלוח השנה העברי.

מתי ללמד את היחידה:

לפעמים ראש השנה חל ימים ספורים לאחר שנת הלימודים. אם אינכם מספיקים ללמד את היחידה הזאת לפני היחידה של ראש השנה, אפשר ללמד אותה אחרי חופשת סוכות, למשל, לקראת ראש חודש חשוון, או אפילו מאוחר יותר – לקראת ראש חודש כסלו.

◆ מטרות:

- התלמידים יכירו מושגים בסיסיים הקשורים ללוח השנה העברי, ללוח האזרחי ולראש חודש.
- התלמידים יבינו שבמדינת ישראל משתמשים בשני הלוחות ושאפשר לציין כל יום בשני סוגי תאריכים.
- התלמידים ידעו לקשר בין תאריכים עבריים (ובין חגי ישראל) לבין עונות השנה. התלמידים ידעו שראשו של כל חודש עברי הוא מועד מיוחד וילמדו את הברכות המסורתיות לציין יום זה.

◆ משך ההוראה:

שני שיעורים

◆ בפרק זה:

מבוא: מכינים תעודת זהות ללוח השנה העברי

יחידה 1: מעגל השנה – בין הלוח העברי, לעונות השנה ולחגי ישראל

יחידה 2: חודש טוב – ראש חודש וברכותיו

לסיום: משימת סיכום

◆ האמצעים הדרושים

מחשב מחובר למרשתת (לאינטרנט) – לא הכרחי אם מוכר לכם לחנם של השירים בפרק.

מכינים תעודת זהות ללוח השנה העברי

◇ קריאת הקטע "מסיפורי חגית וקפיץ" והקטעים המידעיים בעמ' 7

■ בעמ' 6 בחוברת לתלמידים מופיע סיפור ראשון בסדרה של סיפורים קצרים. הדמויות המרכזיות בסיפורים הן חגית הקנגורו וקפיץ, הגור שלה. רצוי להפנות את התלמידים לעמוד השער של הספר, שם חגית מציגה את עצמה ואת גורה ומסבירה שהם יבקרו בארץ השנה, ואתנו יחד "יקפצו" מחג לחג וילמדו עליהם.

■ בסיפור הראשון, בעמ' 6, חגית שומעת בפעם הראשונה על לוח השנה העברי, שהרי ברוב העולם נוהגים על פי לוח השנה אחר, הנקרא בעברית לוח השנה הלועזי, כלומר לוח השנה של העמים האחרים. לאחר קריאת הסיפור רצוי לוודא שהתלמידים הבינו שאפשר לציין יום בעזרת שני סוגי תאריכים, ומתי משתמשים בתאריך האזרחי ומתי בתאריך העברי.

הקטעים המידעיים בעמ' 7

■ בטקסטים המידעיים בעמ' 7 מוצג מידע בסיסי על לוח השנה האזרחי ועל לוח השנה העברי בשנה רגילה. אפשר להוסיף שבעת העתיקה תיארו עדים את מראהו של הירח בשמיים בפני דייני הסנהדרין (בית הדין הגבוה בתקופת החכמים). אם אכן התיאור התאים לצורת הירח במולד, קבעו הדיינים שאכן התחיל חודש חדש.

■ משחק הפנמה (בקבוצות קטנות)

כל קבוצה תכין שני פתקים. על אחד מהם ירשמו התלמידים "לוח עברי" ועל השני "לוח לועזי". המורה תגיד שם של חודש והתלמידים יצטרכו להחליט יחד מהו הפתק המתאים ולהרים אותו.

קבוצה שענתה נכון מקבלת נקודה. המורה תגיד שם של חודש אחר, וכך הלאה. כדי שהתלמידים יצליחו במשימה, הסבירו להם את כללי המשחק מראש ותנו להם כמה דקות להתכונן – כמה מהתלמידים בכל קבוצה יתמקדו יחזרו על שמות החודשים העבריים, ואילו התלמידים האחרים יחזרו על שמות החודשים הלועזיים.

■ בכיתות מתקדמות אפשר לציין שכל שנתיים-שלוש מוסיפים חודש לשנה העברית הרגילה. בשנה כזאת יש 13 חודשים, והיא נקראת "שנה מעוברת" (שנה "בהריון", שב"בטנה" חודש נוסף). אפשר לבקש מהתלמידים לעיין באיור שבשער היחידה (עמ' 6) ולחפש שם את שמו של החודש הנוסף (אדר ב') ומתי מוסיפים אותו (אחרי חודש אדר).

למורה בלבד: שנה מעוברת

לוח השנה הלועזי הוא מבוסס על **שנת השמש** (כלומר, על משך הזמן שכדור הארץ מקיף את השמש), בערך 365 ימים, והם מחולקים ל-12 חודשים שווים כמעט. משום כך חודשי השנה חלים תמיד באותה עונה (ינואר בחורף, אפריל באביב וכו').

הלוח המוסלמי מבוסס רק על תנועת הירח. בלוח המוסלמי 12 חודשים ירחיים המצטרפים לשנה ובה בערך 354 ימים. שנה זו אינה קשורה כלל לתנועת כדור הארץ מסביב לשמש, ולכן אין קשר בין החודשים לעונות השנה. וכך, לדוגמה, חודש הצום של המוסלמים, הרמדאן, חל לפעמים בקיץ ולפעמים בחורף.

החודשים בלוח השנה העברי מבוססים על **תנועת הירח** (על משך הזמן שבו הירח מקיף את כדור הארץ (בערך 29.5 ימים), אך **מחזור השנה מבוסס על שנת שמש** – כדי שתישמר ההתאמה בין החודשים העבריים לעונות השנה ובעיקר כדי שחודש ניסן יחול תמיד באביב, כפי שמצווה בתורה: "שמור את חֹדֶשׁ הָאָבִיב" (דברים פרק ט"ז, פסוק א'). על כן, "מעבְרִים" את השנה, כלומר מוסיפים חודש 13 שבע פעמים במחזור של 19 שנים. חודש זה נוסף בין חודש אדר לחודש ניסן, ושמו אדר ב'.

◆ הכנת תעודת זהות (פעילות הפנמה וסיכום)

התלמידים ימלאו את תעודת הזהות של החג (משימה 1) על פי המידע שיידלו משני העמודים שלפניהם – הן מסיפורם של חגית וקפיץ (עמ' 6), הן מהטקסטים המידעיים (עמ' 7).

תעודת זהות לשנה העברית (הרגילה)

1. מספר החודשים בשנה: 12
2. החודש הראשון בשנה: חודש תשרי
3. החודש האחרון בשנה: חודש אלול

יחידה 1: מעגל השנה – בין לוח העברי, לעונות השנה ולחגי ישראל

◇ הקשר שבין החודשים

בעזרת השיר "שנים עשר ירחים" של נעמי שמר נזכיר ממד זמן נוסף בלוח השנה העברי – עונות השנה.

■ נתמקד בשם השיר "שנים עשר ירחים" ונדגיש שתחילתו ואורכו של חודש עברי נקבעים על פי מראהו של הירח בשמים, כפי שראינו בעמוד הקודם (בטקסט המידעי הראשון בעמ' 7).

■ נשמיע את השיר "[שנים עשר ירחים](#)" פעמיים (לקישור הקליקו על שם השיר):
בפעם הראשונה נבקש מהתלמידים להקשיב למילים – אפשר גם להצטרף ולשיר יחד.
בפעם השנייה נבקש מהתלמידים להרים יד בכל פעם שהם שומעים שם של חודש עברי.
הפנו את התלמידים למשימה 2.

■ משימה 3 מבקשת ללמד את התלמידים לחבר בין חגי ישראל לעונות שהם חלים בהן:
ראש השנה חל בסתיו, חנוכה – בחורף, פסח – באביב, ושבועות – בתחילת הקיץ.

יחידה 2: חודש טוב – ראש חודש וברכותיו

ראש חודש הוא מועד בפני עצמו, הוא מציין פתיחה של תקופה חדשה – חודש חדש – ואנו מאחלים לעצמנו, לכל עם ישראל ולכל העולם שיהיה "חודש טוב".

◇ הברכה "חודש טוב"

אפשר לכתוב על הלוח ברכות למיניהן, למשל, "בוקר טוב", "חג שמח", "לבריאות", "שבוע טוב", "ברוכים הבאים", "בתיאבון", "רפואה שלמה", "תתחדשו", "שבת שלום", "יום הולדת שמח" וכו'. על התלמידים להסביר באילו הזדמנויות אומרים כל ברכה.
התלמידים יעתיקו למחברת את הברכה "חודש טוב" ויאירו אותה.

◇ על ההלל

ההלל הוא אוסף של מזמורי תהלים שקוראים (ולרוב שרים) בבתי הכנסת בחגים. אומרים את ההלל גם בראש חודש, משום שבראש חודש אנו מודים על החודש החדש שהתחיל.

◇ "חדש עלינו את החודש הזה"

■ התפילה המופיעה בעמ' 9 בחוברת לתלמידים היא חלק מתפילה הנקראת "ברכת החודש".

אפשר להשמיע את התפילה הזאת – "חדש עלינו את החודש הזה" (לקישור הקליקו על שם התפילה) – ולשיר אותה עם התלמידים.

■ לאחר מכן, עוברים יחד על הבקשות שבתפילה.
אפשר לשאול את התלמידים מה הם היו מבקשים בתחילת החודש המתחיל.

■ במשימה 4 מתבקשים הילדים להציע דרכים משלהם לציון ראש חודש. כדאי לאמץ חלק מההצעות הראויות ולציין את מועד ראש חודש בכיתה.
אפשר, למשל, להחליט לשיר את השיר "חדש עלינו את החודש הזה" בבוקר ראש חודש, אפשר להחליט שלא לתת שיעורי בית בראש חודש, אפשר להחליט לקרוא סיפור בכיתה בכל חודש, ועוד ועוד.

לסיום

המשימה האחרונה מיועדת לקשר את התלמידים לנושא בקשר אישי.
כתיבה של שני תאריכי לידה בתעודת זהות (לועזי ועברי) היא עוד סימן שבישראל משתלבים את שני לוחות השנה.
אפשר לסיים בבשורה טובה – אפשר לחגוג את יום ההולדת פעמיים!